

Cholera in Amsterdam

Tussen 1832 en 1867 woedden in Nederland vier cholera-epidemieën. Vooral de tweede plaag, 1848-1849, kostte veel slachtoffers. Zo ook in Amsterdam. Bij de tweede plaag werden in Amsterdam 23.000 mensen getroffen door cholera, vaak met dodelijke afloop.

Amsterdam had vóór 1900 de kwalijke reputatie van stinkstad en was door zijn grachten bijzonder onhygiënisch. Aan de grachten, waar de elite woonde met grote binnentuinen, was het geen probleem om private poephuisjes

Openluchtmuseum Arnhem

aangesloten op beerputten te bouwen. In de zomermaanden ontvluchtten de elite de stinkende grachten en gingen naar hun buitenplaatsen onder andere aan de Vecht.

Anders was dit in de arme arbeiderswijken, zoals de Jordaan, de Jodenbuurt, de eilanden Marken en Uilenburg. Hier waren de drinkwatervoorzieningen allerbelabberdst. Als er drinkwater was, was het verontreinigd door uitwerpselen van de choleralijders.

Inzameling van huisvuil werd overgelaten aan het publiek met enorme afvalhopen in de straten tot gevolg. Bij gebrek aan riolering werd gebruik gemaakt van poeptonnetjes of poepemmers, die in de grachten en straatgoten werden gelegegd. De nachtpo's werden vanuit het raam gelegegd op straat. Onder de bruggen waren publieke secreten, waar de stadsbewoners "gezellig" naast elkaar gebruik van konden maken met een directe lozing in de gracht.

Huishoudelijk afval, zoals dode beesten, etens- en slachtafval, completeerden de enorme vervuiling van de stinkende grachten.

Voor een watervoorziening bestonden er in de stad waterputten en waterpompen. De bevolking kon ook haar emmers vullen met regenwater, dat in tonnen en ondergrondse reservoirs werd opgevangen en bewaard. Er was ook water uit de Vecht, dat werd aangevoerd met waterschuiten, die op verschillende plaatsen langs de grachtkades lagen aangemeerd. Het water kon ook besmet raken. Regenwater was het ongezondst. De ondergrondse bakken waren nogal eens lek, waardoor vervuiling door de beerputten kon ontstaan. Vaak was het regenwater loodhoudend en bijna altijd stinkend en sterk verkleurd. Pas rond 1880 ging het gemeentebestuur zich hiermee bemoeien te beginnen met het schoonmaken van de grachten. Gemeentelijke vuilafvoer werd ingesteld en de modderige stegen werden geplaveid. In 1883 startte de aanleg van een ondergrondse riolering in enkele nieuwbouwwijken.

Gemeentearchief Amsterdam

Tot in de jaren dertig van de 20e eeuw was de "Boldoetkar" een bekend verschijnsel in het straatbeeld. Tweemaal per week werd in de wijken door de gemeentereiniging de inhoud van de poepemmers verzameld. In de arbeidswijken bij een éénkamer huishouding stond de poepemmer in de hoek van de kamer of op de gang.

Voor de jeugd was de Boldoetkar een plek voor kattenkwaad. Op het moment dat de ophaler zich bukte om de poepemmer op te tillen, renden zij langs de poepemmer en gooiden er een steen in. Ook bij luilakviering was de poepemmer een onderwerp van "vermaak". Stiekem werd in het trapportaal een touw vastgemaakt aan de poepemmer. Onder luid geroep van "Luilak" werd er aan het touw

getrokken. Het resultaat laat zich raden.

In 1847 gaf de regering toestemming om vanuit de duinen een ondergrondse waterleiding aan te leggen naar Amsterdam. Pas op 11 november 1851 werd met de aanleg begonnen. In 1853 was op het Haarlemmerplein in Amsterdam het eerste tappunt.

In de stamboom Dijst zijn 3 kinderen en 2 volwassen overleden in 1848/1849. Of dit door de cholera gekomen is, is niet bekend.

(met dank aan NGV Afdeling Amsterdam, Leendert de Jong/Harry Bovenkerk)